

LUX

3 FILMY
24 JAZYKŮ
28 ZEMÍ

FILM

DAYS

TONI ERDMANN

Maren Ade
Německo, Rakousko, Rumunsko

ye10
ars

TONI ERDMANN

FILM MAREN ADEOVÉ

Ines, zaměstnankyně velké německé společnosti sídlící v Bukurešti, neskryvá své roztrpčení, když spatří svého otce, který přijel bez ohlášení. Vede dokonale uspořádaný život, který nemá žádnou trhlinu. Když se jí ale otec zeptá, jestli je šťastná, neví, co odpovědět. A právě to je začátek velkých změn. Otravný táta, za kterého se stydí, se všemi možnými způsoby snaží přimět svou dceru nalézt smysl života. Začne se vydávat za šprýmaře Toniho Erdmanna...

Zatímco se drama příběhu točí především kolem tohoto nelehkého vztahu, film obsahuje nečekané komické prvky, a to díky schopnosti otce sehrávat legrační role, a mystifikovat tak svět mocných, kteří obklopují jeho dceru. Jeho postava nakonec bezděčně odhaluje hluboké sociální a ekonomické nerovnosti, za něž jsou zodpovědní velcí šéfové dnešního globalizovaného světa.

NEOBYČJNÁ KOMEDIE

Film *Toni Erdmann*, který byl představen na festivalu v Cannes v roce 2016, si svým zvláštním humorem získal kritiky i diváky a byl několikrát označen za komedii, ačkoli úsměvné scénky jsou nepochybně méně časté, než by se na první pohled mohlo zdát. Humor nicméně umožňuje snadno vstoupit do děje a po chvilce přemýšlení lze za kontrastními postavami otce a dcery spatřit klasické cirkusové figuríny: cirkusového šaška a smutného klauna.

Otec Winfried zde očividně sehrává tradiční roli cirkusového šaška vyznačujícího se výstředním make-upem, červeným nosem, který je v jeho případě nahrazen groteskní zubní protézou, parukou, špatně padnoucím kostýmem, určitým přeháněním, drzostí a více či méně předstíranou neohrabaností. Smích vyvolávají jeho výstupy, při nichž kypí elánem, pronáší netaktní poznámky a provokuje ostatní, kteří se více či méně stávají jeho oběťmi.

Na rozdíl od svého otce se Ines nejprve jeví jako velmi seriózní osoba bez jakéhokoli smyslu pro humor, která s větší či menší trpělivostí snáší výstřednosti svého otce. Její úlohu a schopnost brát věci s humorem odhaluje divák až v průběhu filmu, zejména ve chvíli, kdy své hosty přivítá v Evině rouše. V té chvíli lze u Ines vytušit typické znaky smutného klauna, zejména co se týče fyzická: představuje postavu, která musí za každých okolností zůstat klidná, která působí vždy střídme a která si musí zachovat důstojnost. Za vážnou tváří se však ve skutečnosti skrývá tragicko-komická síla.

VÁŽNÝ AŽ DRAMATICKÝ PŘÍBĚH

Tento film ovšem není cirkusovým číslem. Právě naopak: klaun ve skutečném životě uvádí lidi kolem sebe do rozpaků. Přesně to dělá Winfried i své dceři, když se začne plést do jejího pracovního života a pod maskou Toniho Erdmanna jí opakovaně vyvádí z míry. Divákovi zřejmě utkví v paměti scéna, kdy Ines po těžkém pracovním dni sedí se dvěma „kamarádkami“ v restauraci, když se za nimi náhle zjeví její otec s parukou na hlavě a představi se jako údajný kouč Iona Tiriaca. Zatímco Toni rozesměje diváky i obě kamarádky, divák snadno uhodne, že chladný výraz v tváři mladé ženy prozrazuje její hluboké a naprosto pochopitelné rozrušení.

K dramatickému napětí mezi oběma postavami dochází především proto, že otec a dcera se jeden druhému odcizili a že Ines nyní žije v úplně jiném světě než její otec: dokáží se dát znovu dohromady a nalézt společnou řeč, než se jejich cesty definitivně rozdělí? Tato náročná výzva je jasně zobrazena již na začátku filmu, kdy umírá starý Winfriedův pes, což uvádí celý děj do pohybu: i když to není jasně uvedeno, snadno pochopíme, že otce tuto událost vnímá jako známku vlastního stárnutí, což jej přiměje odjet do Bukurešti, aby našel svou dceru.

Film se ostatně točí kolem tohoto očekávání, jelikož obě postavy se setkávají ve chvíli, kdy se divák může domnívat, že otec, obtěžkán svým bulharským převlekem, umírá. V jednu chvíli to vypadá, že dostal infarkt, i když se nakonec zvedá. Scéna končí a v další sekvenci vidíme jeho dceru, jak přichází na pohřeb. Na malý okamžik se můžeme domnívat, že se jedná o pohřeb otce, ale následně se dovidáme, že zemřela babička. Konečná výzva – smrt – je tedy přítomna, i když je díky zdařilému triku scénáristy šikovně odsunuta. Smrt babičky místo smrti otce je pro diváka, který ji skoro nezná, méně dramatická.

DRAMATICKÁ DYNAMIKA

I když má drama příběhu jasnou strukturu, každá sekvence se vyznačuje svou vlastní dynamikou v závislosti na intenzitě střetu mezi otcem a dcerou, z nichž každý se snaží získat nad druhým symbolickou převahu. Nejenom že nemají snahu usmířit se, jsou mezi sebou v neustálém implicitním konfliktu a každý z nich se snaží vnutit druhému svou pravdu. Jak říká Winfried, jejich spor se nepochybně točí kolem základních hodnot, jako je existence, ale velmi brzy se z něj stává i konflikt osobností. A i když se zdá, že Winfried předčí svou dceru svou postavou i svým

smyslem pro humor, velmi brzy zjistíme, že Ines se dokáže velmi dobře ohradit a obrátit situaci ve svůj prospěch: když například otec v jedné z úplně prvních sekvencí ironicky uvádí, že si pořídil náhradní dceru, nenechá se Ines vyvést z míry a odvětlí, že je to prima a že mu už alespoň nebude muset telefonovat, aby mu popřála k narozeninám. I v Bukurešti se umí snadno ohradit, když s ní otec hovoří o štěstí a o smyslu života: s ironickým klidem mu vyčte, že používá příliš silná slova, a otázku mu obratně vrátí.

Když se pak ale Winfried vrací v přestrojení za Toniho Erdmanna, začne nad ní mít svými groteskními výstupy převahu a opakovaně ji uvede do rozpaků, ať už během scény v restauraci, o níž již byla řeč, nebo když se objeví na terase kanceláří, kde předvede svůj prdící polštářek.

I když se Ines na první pohled nezdá, dokáže být obávanou hráčkou. Sama například pozve svého otce na večírek s přáteli, kde před ním ostantativně konzumuje kokain a kde její rumunský kolega (a milenec) provádí oplzlé kousky s láhví šampaňského, kterou vystavuje jako ztopořený penis. Tímto chováním se Ines snaží konfrontovat otce s novým obrazem sebe samé, obrazem, který je znepokojivý a velmi vzdálený představě holčičky, kterou má otec o své dceři, a vyvést jej v tomto prostředí, které je pro něj naprosto neznámé, z míry. Divák si nicméně povšimne toho, že Ines z této situace ve skutečnosti netěží, jelikož nakonec z nočního klubu odchází a nesnaží se jednoznačně poukázat na symbolickou převahu, kterou mohla získat: právě ona nakonec učiní první krok k usmíření.

Než však k němu dojde, nabývá napětí mezi nimi na intenzitě, což je patrné zejména během návštěvy ropného vrtu, kdy Ines využije svého otce k tomu, aby vyvinula tlak na rumunského ředitele, a kdy Winfried svým neomaleným vtípem způsobí propuštění dělníka. Otec se tak chytá do vlastní pasti, kterou si na sebe ušil svým převlekem, a jeho dcera ho při návratu k autu symbolicky dorazí tím, že řekne, že pokud má země hospodářsky prosperovat, je třeba občas někoho takhle vyhodit, a že jeho „zelený“ sentimentalismus je vskutku naivní.

Otec se cítí poražen a vydává se za Rumunkou, která mu kdysi dala navštívenku, a představí se jí jako německý velvyslanec. Konfliktní vztah mezi otcem a dcerou se znovu obrací a Ines se ocitá v pasti této komedie, když je nejprve nucena neobratně nakreslit vejce a poté z plného hrdla zazpívat před celou shromážděnou rodinou. Zachová si však svou důstojnost, nechává svého otce na holičkách a odchází.

RYTMUS A VYVRCHOLENÍ FILMU

Tato měnící se převaha propůjčuje každé scéně, jejíž výsledek nelze odhadnout, vlastní dynamiku: zvítězí otec, nebo dcera? Přestože je film protkán humornými okamžiky, nelze si nepovšimnout, že režisérka celou řadu sekvencí prodlužuje, a proto film trvá déle než dvě a půl hodiny: zatímco většina diváků má pocit, že sleduje komedii, jednotlivé sekvence se prakticky odehrávají v reálném čase, což vyvolává nepříjemné pocity. Napětí, které pociťují jednotlivé postavy, je tak velmi často hmatatelné – v restauraci, v nočním klubu, v ropném vrtu, v rumunské rodině... –, i když jistě scény doprovází humor, který uvolňuje smích. Už první setkání na velvyslanectví s generálním ředitelem Hennebergem, který následně pozve Inesina otce na skleničku s jeho dcerou, je nabitě skrytým napětím, které je nicméně patrné z tlumeného hovoru: scéna trvá dostatečně dlouho – i když divák, tak jako otec, nechápe její význam –, abychom začali mít velmi nepříjemné pocity, zejména ve chvíli, kdy se dovzpíáme, že se Ines dopustila faux pas (nebo se ředitelem nechala chytnout do pastí).

Toto napětí je rovněž velmi patrné ve scéně, která je vyvrcholením filmu, kdy se během večírku všichni kolegové vysvléknou, což vyvolá u diváků bouřlivý smích. Toto vyvrcholení nemá pouze komický aspekt, ale je rozhodující pro hlubší smysl filmu. V této chvíli totiž nedochází k žádné konfrontaci otce a dcery a jen sama Ines, která je nyní vystavena pouze psychologické tlaku, se náhle rozhodne odložit šaty a přivítat své hosty v Evině rouše: její gesto má nepochybně metaforický význam, jelikož se zde jedná jak o fyzickou, tak i psychickou nahotu. Ines přestává předstírat, jak byla doposud v tomto světě iluzí a lží zvyklá. Zřeknutí se přetvářky ji definitivně přiměje usmířit se se svým otcem, který se brzy objeví v tom nejabsurdnějším převleku! V tu chvíli pochopíme, že zatímco Toni Erdmann vystupuje v křiklavých a směšných kostýmech, převleky, které oblékají lidé ve světě, v němž žije Ines, jsou neviditelné a dramatické a zamořují její existenci, a proto se nakonec rozhoduje s nimi skoncovat.

Není jasné, zda tento zlom způsobila konfrontace s otcem, a můžeme předpokládat, že rozhodující roli hrálo nahromadění lží, které bylo znatelné v průběhu celého filmu, především ve chvíli, kdy ji vedoucí pověřil uspořádáním tohoto večírku, který měl být uvolněný a měl upevnit vztahy v týmu. Lži a přetvářku, v nichž excelují velcí šéfové v tomto podnikatelském světě, velmi dobře znázorňuje i jiná scéna: šéf Gerald po setkání s generálním ředitelem Hennebergem Ines navrhně, aby se vyspala s rumunským zaměstnancem Timem, aby mu polichotila a posílila zavedenou strategii... Ines mu vyhoví, ale divák brzy pochopí, že s tímto rumunským partnerem již dávno chodí, a jakmile se ocitnou v hotelovém pokoji, Tim jí prozradí, že Gerald ve skutečnosti o jejich zdánlivě tajném vztahu ví. Každý tak hraje dvojí či trojí roli, ale divákovi v této chvíli neunikne, že tato lživá situace Ines pobuřuje a rozhořčuje: pod záminkou, že nechce přijít o svou „jízlivost“, se s ním odmítá milovat a žádá ho, aby masturboval nad cukrovím, které přinesla hotelová služba. Tato komická scéna vypovídá o extrémním pokrytectví a morálním násilí, které vládne ve světě byznysu, v němž je zcela běžné donutit mladou dívku, aby se mu odevzdala, což ona beze sporu poprvé vnímá jako zradu.

RUMUNSKO V POZADÍ

Režisérka tak umísťuje do popředí osobní vztahy mezi mladou ženou a jejím otcem, ale rovněž mezi ní a různými kolegy či vedoucími. Zatímco se zdá, že lži, za nimiž se skrývá očividný boj o moc, v tomto světě byznysu dominují, umístění děje vypovídá o daleko širším sociálním kontextu: poradenská kancelář, pro kterou Ines pracuje, má ve skutečnosti restrukturalizovat rumunský ropný průmysl a učinit jej výkonnějším, a to i za cenu toho, že mnoho lidí přijde o práci. Tento aspekt však vyjde najevo postupně, neboť film se nejdříve odehrává na privilegovaných místech – na velvyslanectví, v luxusních hotelech, kancelářích velkých společností, v nočním klubu... –, která mladá žena navštěvuje. Ve chvíli, kdy otec odchází, aby se později vrátil jako Toni Erdmann, a kdy mu Ines mává z balkónu, odhaluje kamera diskrétně druhou stranu kulis, kdy na okraji obrazu můžeme spatřit zchátralé domy obklopené neprůhlednou zdí,

kteřé jsou očividně součástí předměstí. Sociální segregace je viditelná a „skutečné“ Rumunsko spatřujeme pouze v určitých momentech, například když je Ines nucena obrátit se na místní „řemeslníky“, aby odemkli pouta, od nichž si otec zapomněl klíč!

Rozdíl mezi oběma světy odhaluje divák ve vši nahotě pochopitelně během návštěvy ropné společnosti: v tu chvíli si uvědomíme, jaké důsledky mohou mít plány a rozhodnutí přijímaná v teplých kancelářích, o nichž rumunští zaměstnanci v terénu nemají nejmenší ponětí, i když se jedná o jejich osud. Tento rozpor mladou ženu nicméně očividně netíží: po návratu k autu tuto politiku ještě obhajuje a vyzdvihuje domnělé výhody hospodářského rozvoje. Na konci filmu navíc vidíme (si všímáme), že Ines svět velkého byznysu definitivně neopustila a že jednoduše začala pracovat v jiné poradenské kanceláři. My to však vidíme jinak než Ines a zobrazení tohoto světa, pokrytectví a krutosti lidských vztahů, které v něm vládnu, nám určitě utkví v paměti!

ÚVAHY K DISKUSI

Kromě výše navrhaných prvků k analýze je třeba zamyslet se i nad jinými aspekty filmu *Toni Erdmann*.

Vztahy mezi muži a ženami se kromě jiného vyznačují uplatňováním převahy. Z tohoto hlediska je zajímavé analyzovat vztahy mezi Ines a jejími kolegy a vedoucími: kde ve filmu nacházíme narážky na vztahy mezi pohlavími? Jsou ženy posuzovány jinak než muži? Jsou tyto rozdíly explicitní, nebo skryté? Jak se projevuje nadřazenost mezi pohlavími?

Jakou hospodářskou strategii přesně film *Toni Erdmann* znázorňuje? Jakou úlohu sehrávají jednotlivé postavy (Němci i Rumuni)?

les grignoux

10 LET EVROPSKÝCH FILMŮ PROMÍTANÝCH EVROPANŮM

Evropský parlament s potěšením představuje tři filmy postupující do užšího výběru soutěže o Filmovou cenu LUX 2016:

À PEINE J'OUVRE LES YEUX (*Když otevřu oči*), film Leyly Bouzidové
Francie, Tunisko, Belgie, Spojené arabské emiráty

MA VIE DE COURGETTE (*Můj život Cukety*), film Clauda Barrase
Švýcarsko, Francie

TONI ERDMANN, film Maren Adeové
Německo, Rakousko, Rumunsko

Tyto mnohovrstevné příběhy, které jsou výsledkem velkého nadšení a tvořivosti mladých talentovaných režisérů a režisérů, budou promítány v průběhu pátého ročníku Filmových dnů LUX.

FILMOVÁ CENA LUX

Kultura hraje klíčovou úlohu při utváření naší společnosti.

V tomto duchu uděluje od roku 2007 Evropský parlament Filmovou cenu LUX s cílem rozšířit cirkulaci evropských filmů po celé Evropě a podnítit celoevropskou diskusi o zásadních společenských otázkách.

Filmová cena LUX je výjimečnou iniciativou. Vzhledem k tomu, že většina evropských koprodukcí bývá zpravidla promítána pouze v zemích původu a velmi zřídka v jiných zemích, ani v rámci EU, dává Filmová cena LUX výjimečnou příležitost otitulkovat tři evropské filmy ve 24 úředních jazycích Evropské unie.

Poslanci Evropského parlamentu zvolí vítěze Filmové ceny LUX, který bude vyhlášen 23. listopadu 2016.

FILMOVÉ DNY LUX

Filmová cena LUX rovněž dala vzniknout Filmovým dnům LUX. Tři filmy ucházející se o Filmovou cenu LUX jsou během Filmových dnů LUX představeny širšímu evropskému publiku.

Zveme Vás na projekce v rámci Filmových dnů LUX, které jsou nezapomenutelným kulturním zážitkem stírajícím hranice. Od října do prosince 2016 se můžete přidat k milovníkům filmu z celé Evropy a zúčastnit se promítání filmů *Když otevřu oči* (*À peine j'ouvre les yeux*), *Můj život Cukety* (*Ma vie de Courgette*) a *Toni Erdmann* v jednom z 24 úředních jazyků Evropské unie. Nezapomeňte hlasovat pro film, který se Vám nejvíce líbil, prostřednictvím našich internetových stránek luxprize.eu nebo na naší facebookové stránce!

CENA DIVÁKŮ

Cena diváků Filmové ceny LUX je udělena na základě volby publika. Nezapomeňte hlasovat pro filmy *Když otevřu oči* (*À peine j'ouvre les yeux*), *Můj život Cukety* (*Ma vie de Courgette*) a *Toni Erdmann*! Možná budete mít štěstí a budete se na pozvání Evropského parlamentu moci v červenci 2017 zúčastnit mezinárodního filmového festivalu v Karlových Varech – a ohlásit název filmu, který získá cenu diváků.

SLEDUJTE,
DEBATUJTE
A HLASUJTE

@luxprize

#luxprize

LUX
PRIZE
.EU

REŽIE: Maren Adeová

SCÉNÁŘ: Maren Adeová

OBSAZENÍ: Sandra Hüllerová,
Peter Simonischek, Michael Wittenborn,
Thomas Loibl, Trystan Pütter, Lucy Russellová,
Hadewych Minisová, Vlad Ivanov,
Victoria Cociasová

KAMERA: Patrick Orth

PRODUCENTI: Janine Jackowski,
Jonas Dornbach, Maren Adeová, Michel Merkt

VÝROBA: Komplizen Film

KOPRODUKCE: Coop99 Filmproduktion, KNM,
Missing Link Films, SWR/WDR/Arte

ROK: 2016

STOPÁŽ: 162'

ŽÁNŘ: Fikce

ZEMĚ: Německo, Rakousko, Rumunsko

PŮVODNÍ VERZE: němčina, angličtina

